

Z činnosti Problémové komise „Dělnická třída ve světovém revolučním procesu“

V souladu s plánem mnohostranné spolupráce Akademií věd socialistických zemí se ve dnech 19.—23. září 1983 konalo v Ústavu pro filozofii a sociologii ČSAV XVI. zasedání 5. Problémové komise „Dělnická třída ve světovém revolučním procesu“, spojené s jednáním byra této komise a s teoretickou konferencí *Role dělnické třídy v revolučním přetváření společnosti*.

Plenárního zasedání a konference se účastnili za BLR ss. I. P. Kocov z Ústavu současných sociálních teorií BAV, V. Ivanov z Ústavu dějin BKS a K. I. Petkov z Vědeckovýzkumného ústavu odborů; za MLR ss. A. Vigvari z Vysoké stranické školy ÚV MSDS, S. Benedek, K. Koloszay a J. Spirulis z Ústavu společenských věd ÚV MSDS; za NDR ss. H. Jungblut a W. Morgenstern z Ústavu mezinárodního dělnického hnutí Akademie společenských věd ÚV SED; za PLR ss. T. Godlewski z Ústavu dělnického hnutí Vysoké školy společenských věd ÚV PSDS a S. Koselová z Ústavu pro filozofii a sociologii PAV; za SSSR V. A. Bogorad a A. K. Nazimova z Ústavu mezinárodního dělnického hnutí AV SSSR. Za československou stranu se jednání účastnili ss. M. Huláková, J. Vlácil, J. Večerník, J. Hartl, V. Kuchařová, J. Masnerová, J. Šanderová a J. Hudeček z Ústavu pro filozofii a sociologii ČSAV, J. Košta z Ústavu pro filozofii a sociologii SAV, J. Kupka z Ústřední rady odborů, S. Sládek z Ústavu marxismu-leninismu ÚV KSS a J. Volek z Ústavu marxismu leninismu ÚV KSC.

Úvodní referát *Historický význam marxisticko-leninské strany — revoluční avantgardy dělnické třídy* přednesl konzultant mezinárodního oddělení ÚV KSC s. I. Hlivko. Referát *Význam internacionálních zkušeností dělnické třídy pro světový revoluční proces*, který přednesl zástupce ředitele Ústavu mezinárodního dělnického hnutí AV SSSR s. V. A. Bogorad, a referát *Úloha dělnické třídy v urychlování vědeckotechnické revoluce a sociálního pokroku*, přednesený předsedkyní československé části Problémové komise s. M. Hulákovou, stanovily — v tematickém sepětí s úvodním vystoupením — hlavní směry vědecké diskuse o nejaktuálnějších úkolech dělnické třídy.

Plenární zasedání Problémové komise a vědecká konference se vyznačovaly úsilím o souběžné postížení mezinárodně politických a ideologických otázek dělnického hnutí a sociálně ekonomických aspektů rozvoje a dalšího prohlubování vedoucí úlohy dělnické třídy. Výrazně se zaměřily na analýzu obou těchto základních rozměrů, na problémy sociologického zkoumání této třídy a využití konkrétních poznatků o jejím postavení v jednotlivých socialistických i v některých kapitalistických zemích pro praktickou propagandistickou činnost.

Československá část připravila pro jednání Problémové komise referáty ss. J. Šanderové, *Sociální struktura dělnické třídy socialistických zemí v historické perspektivě*, kolektivu pracovníků odboru pro výzkum mládeže ÚFS ČSAV, *Výsledky rozboru procesů reprodukce sociální struktury pracující mládeže v průmyslu socialistických zemí*, J. Večerníka, *Dělnická třída a dynamika mzdové diferenciaci v socialistických zemích*, J. Hartla a J. Večerníka, *Odras sociálně třídní diferenciaci ve vědomí průmyslových dělníků* a J. Vlácil *Sociálně psychologické předpoklady sebeuvědomění dělnické třídy*. Společným tématem těchto referátů byla zejména problematika vnitrotřídní diferenciaci a utváření třídního vědomí.

Ze zahraničních účastníků přednesli na jednání problémové komise referáty ss. I. P. Kocov na téma *Učení Marxe: objektivní ocenění nebo spekulativní koketování*; *Za ještě větší efektivní boj proti buržoazní ideologii a propagandě*, V. Ivanov: *Některé teoreticko-metodologické problémy rozvoje dělnické třídy socialistické společnosti*; W. Morgenstern: *Dělnická třída v podmínkách intenzifikace národního hospodářství*, K. I. Petkov: *Profesionální kvalifikace a vzdělání dělnické třídy v podmínkách vědeckotechnické revoluce*, L. A. Gordon — E. V. Klopov — A. K. Nazimova: *Vedoucí úloha dělnické třídy při zdokonalování socialistické společnosti a upevňování spolupráce bratrských socialistických zemí* a S. Kosel: *Některé výsledky zkoumání problémů dělnické mládeže v PLR*.

Vzhledem k tomu, že konference se zúčastnili badatelé reprezentující různé společenskovědní přístupy ke zkoumání úlohy dělnické třídy, rozvinula se na základě uvedených referátů i dalších vystoupení cenná interdisciplinární diskuse. Konfrontace zkušeností z jednotlivých socialistických zemí přispěla k dalšímu obohacení

poznatkového fondu o národních a mezinárodních aspektech postavení a úlohy dělnické třídy.

Hlavní problémy diskutované na konferenci byly hlouběji rozebírány v sekci *Dělnická třída socialistického společenství: problémy rozvoje a realizace jejího tvůrčího potenciálu* a v sekci *Dělnická třída ve vědeckotechnické revoluci*. Práce v první sekci, zaměřená zároveň k přípravě mezinárodní monografie na toto téma, řešila některé aktuální úkoly komparace prováděné uvnitř socialistického společenství i mezi socialistickými a kapitalistickými zeměmi. Směřovala k pokusům o nový způsob kladení otázek, zefektivňující ideologické působení. Práce v druhé sekci sledovala rozdílné společenské kontexty vědeckotechnického rozvoje a sociálně ekonomické předpoklady intenzifikace národního hospodářství v jednotlivých socialistických zemích.

Československá část Problémové komise připraví vydání veškerých na konferenci přednesených referátů i předložených příspěvků v ruském jazyce v interní edici ÚFS ČSAV. Účastníci jednání vyjádřili pracovníkům ÚFS poděkování za obsahovou přípravu a organizační zabezpečení zasedání pléna a byra Problémové komise.

Byro Problémové komise, které při příležitosti pražského jednání posuzovalo její činnost za uplynulé období, s uspokojením konstatovalo, že v souladu s plánem práce uspořádaly jednotlivé národní části Problémové komise řadu vědeckých akcí k významným jubilejím, událostem a problémům. V rámci činnosti komise bylo vydáno několik mezinárodních publikací. Autorský kolektiv, zahrnující i představitele československé části Problémové komise, obdržel za knihu *Dělnická třída socialistických zemí: mezinárodní zákonitosti a národní zvláštnosti* cenu udělovanou akademii věd socialistických zemí za vrcholná díla v oblasti marxisticko-leninských společenských věd. Byro považuje toto vysoké ocenění výsledků práce Problémové komise za další důkaz plodnosti a perspektivnosti spolupráce vědců bratrských zemí při zkoumání aktuálních otázek mezinárodního dělnického hnutí, světového revolučního procesu a boje za mír.

Vedoucí delegací národních částí Problémové komise přijal v průběhu jednání člen ÚV KSČ a místopředseda ČSAV akademik Z. Snítíl, který vysoce ocenil dosavadní práci komise a zdůraznil význam vědeckého rozpracovávání otázek mezinárodního dělnického hnutí pro řešení nejvýznamnějších teoretických i praktických úkolů současnosti.

Jan Vlášil

Problémy výzkumu sociální aktivity a sociálních systémů(1)

Z teoretického hlediska představuje problematika sociální aktivity a sociálních systémů oblast, v níž se nejbezprostředněji projevuje revoluční přínos K. Marxe k vědám o společnosti a která zároveň poskytuje prostor k diskusi mezi sociology s různou teoretickou orientací. I těm, kteří se nepočítají mezi Marxovy stoupence, je dnes jasné, že v jeho pojetí lidských individuů a sociálních skupin jako subjektů historického procesu v podmínkách konkrétních společensko-ekonomických formací bylo dosaženo teoretické syntézy, jejíž vliv můžeme pozorovat ve všech směrech současné sociologie. Projevuje se v každém pokusu o formování či obhajobu vlastního stanoviska v sociologických diskusích, o hledání odpovědi na základní otázky sociologické teorie i empirické výzkumné praxe: Kým je sociální aktivita realizována? Jaké jsou její determinanty a jaká je její relativní významnost při určování zaměření, intenzity a výsledků činnosti? Jaké typy aktivity a sociálních systémů se vytvářejí, reprodukuji a mění na různých úrovních sociální skutečnosti a za různých historických okolností? Jak vznikají a jak se upevňují nové formy sociální aktivity a sociálních systémů?

Obtíže vznikající při hledání odpovědi na tyto otázky vyplývají v první řadě z různorodosti sociálních vazeb a procesů. Potřeby a zájmy různých sociálních subjektů při výrobě, rozdělování a spotřebě materiálních zdrojů jsou v sociální realitě ovlivňovány znalostmi, hodnotami, normami, volními a emocionálními zvláštnostmi těchto subjektů. V průběhu vzájemného působení dochází k tomu, že jednotlivé akce se agregují v řetězcové činnosti příslušných subjektů, že aktivita lidských individuů se agreguje v kolektivní aktivitu, že jedinečnost a relativní sta-

(1) Poznámky k mezinárodní konferenci *Sociální aktivity a sociální systémy* (Varna, 22.—24. září 1983), která byla organizována Mezinárodní varnskou sociologickou školou a věnována 165. výročí úmrtí Karla Marxe. Konference se účastnili sociologové z Bulharska, Velké Británie, NDR, NSR, Kanady, SSSR, USA, Československa a Švédska.